

Denárový nález z roku 1878 z Čáslavi (okr. Kutná Hora)

Z rukopisných poznámek Emanuela Mikše

Jiří Lukas – Miroslav Janata

Abstract: A Denier Hoard Found in Čáslav (Kutná Hora District) in 1878. From Handwritten Notes by Emanuel Mikš

The article analyses a find of 360 deniers discovered in Čáslav (Kutná Hora District) in 1878. The hoard consisted of the Bohemian deniers of Břetislav II, Bořivoj II, Svatopluk and Vladislav I, and Moravian deniers of Ota II the Black and Václav-Jindřich.

Keywords: Bohemia; Moravia; Čáslav; Přemyslid dynasty; coin hoard; denier

Soubor rukopisných poznámek významného českého sběratele a numismatika Emanuela Mikše (1823–1900),¹ uložený dnes ve sbírkových fondech Národního muzea v Praze, patří bezesporu k významným pramenům pro studium problematiky českého a moravského mincovnictví 11. a 12. století.² Z rukopisných záznamů vedených od 50. do 80. let 19. století čerpali nejvýznamnější osobnosti české numismatiky – Eduard Fiala a Josef Smolík. E. Mikš byl v Čechách prvním, kdo se vedle sběratelské činnosti zabýval rovněž informacemi o okolnostech nálezů a jejich složení. Na základě podrobného popisu jednotlivých denárových typů a variant, jejich zastoupení v nálezových celcích a zkoumáním jejich metrologie položil základy pro stanovení jejich chronologického zařazení, přijaté později odbornou veřejností. Mimořádný význam z hlediska dnešního bádání spočívá v autenticitě jeho záznamů, založených na podrobné znalosti a studiu ucelených nálezových souborů nebo jejich převážných částí, často zakoupených či jinak získaných do jeho numismatické sbírky. Nejinak je tomu u denárového souboru odkrytého v roce 1878 v okolí Čáslavi.

* Autorský podíl J. Lukase vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/11.V.d. 00023272).

¹ Emanuel Mikš se profesně zabýval bankovní a směnárenskou činností pro pražskou firmu Kryštof Gruss. Byl amatérským archeologem a vybudoval rozsáhlou numismatickou sbírku. V 50. a 60. letech 19. století byl členem sdružení Verein für Numismatik zu Prag a několik zpráv o nálezech raně středověkých mincí publikoval v 60. letech 19. století v časopisu *Wiener Numismatische Monatshefte*.

² Soubor rukopisných poznámek E. Mikše v rozsahu 46 listů získalo numismatické oddělení Národního muzea v Praze z pozůstalosti jeho vnuka Otakara Mikše (1894–1948) v roce 1954; viz *Mikš b. r.*

Koncem dubna nebo začátkem května roku 1878 byla při obdělávání pole pana Sternwalda, ležícího severovýchodně od historického jádra Čáslavi (v okolí dnešního nádraží), odkryta keramická nádoba obsahující kolem 360 převážně českých raně středověkých mincí.³ První zprávu o nálezů přinesl 22. května 1878 pražský německý deník *Bohemia*, od kterého ji v červnu téhož roku převzal v Norimberku vydávaný odborný časopis Germánského muzea *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit*.⁴ V českém odborném tisku se první zmínka objevila na stránkách časopisu *Památky archeologické* v souvislosti s darem 17 denárů z čáslavského nálezů do sbírek tehdejšího Musea Království českého v Praze.⁵ K jejich převzetí muselo dojít před zasedáním Archeologického sboru musea 5. července 1878, tedy pouhé dva měsíce po jeho odkrytí. O významu přikládaném nálezů svědčí skutečnost, že jeho část byla představena veřejnosti na archeologické výstavě uspořádané ve dnech 7.–9. srpna 1880 v prostorách čáslavské školy.⁶ Vedle souboru mincí z majetku muzejního a vlastivědného spolku Včela Čáslavská⁷ zde byla s velkou pravděpodobností vystavena rovněž řada mincí pocházejících ze soukromých sbírek.

První souhrnnější pojednání o čáslavském nálezů bylo publikováno J. Smolíkem v časopisu *Památky archeologické* v rozsáhlejší stati věnované nálezům českých raně středověkých mincí.⁸ Z odhadovaného počtu tří set nalezených mincí se autoru pojednání podařilo podrobně popsat 271 exemplářů českých a moravských denárů a jeden denár uherského krále Kolomana, pocházejících, vedle mincí darovaných do sbírek Včely Čáslavské a Musea království Českého, z řady soukromých sbírek.⁹

³ *Nálezy II/1*, s. 36–37, č. 1554; *Cach 1972*, s. 57, č. 191; *Videman – Paukert 2009*, s. 436, č. 36. Přesné datum nálezů není známo. V uvedené soupisové literatuře je, stejně tak jako v rukopisném záznamu E. Mikše a popisech nálezů, jako doba odkrytí uveden květen 1878; viz *Smolík 1879*, s. 101; *Fiala 1891*, s. 87, pozn. 93; *Fiala 1895*, s. 186–187, č. 114.

⁴ *Anonym 1878a*, s. 6; *Anonym 1878b*, s. 198–199: „Auf einem Felde in der Nähe von Caslau fanden Ende April zwei Arbeiter beim Pflügen ein Gefäß mit alten böhmischen Herzogsmünzen. Einen materiellen Werth hat der gefundene Schatz nicht; aber es befindet sich darunter manche Münze, deren Gepräge bisher ganz unbekannt war. Es sind silberne Denare, deren Mehrzahl von Herzog Wladislaw (1110–1125) stammt, dann finden sich Denare vom Herzog Bretislaw II. 1092–1100, Bořivoj II. 1100–1107, Otto 1107, Swatopluk 1107–1109. Alle sind gut erhalten und scheinen wenig im Verkehr gewesen zu sein. (Bohemia vom 22. Mai).“

⁵ *Smolík 1878*, s. 45: „Z nálezů čáslavského denárů 13 od p. Haisla, ředitele cukrovaru v Močovicích, a denary 4 od p. J. Hendricha, ředitele ve Filipově.“ Mince byly rozřazeny a není možno je blíže identifikovat.

⁶ *Čermák 1880*, s. 422.

⁷ P. Radoměřský uvádí, že se do sbírek Včely Čáslavské dostala „hlavní část“ nálezů; viz *Nálezy II/1*, s. 37, č. 1554. Ve skutečnosti je v nejstarším inventáři Včely Čáslavské z roku 1897 zaznamenáno a popsáno pouze 24 denárů pocházejících z čáslavského nálezů; viz *Včela Čáslavská 1897*. Jejich dárci byli ve všech případech sběratel Eduard Haisl a jednatel Včely Čáslavské, amatérský historik, archeolog a numismatik Kliment Čermák (1852–1917).

⁸ *Smolík 1879*

⁹ *Smolík 1879*, s. 102: „Dle všech výpovědí nebylo denárů těch as mnoho přes 300 kusů, sám jsem jich měl v rukou 271, z kterých tedy skládám zde účet“, s. 101–102, pozn. 8: „Veřejné díky vyslovuji zde p. Klim. Čermákovi, jednateli Včely čáslavské, který největší zásluhu o to má, že mi možná bylo důležitý nález ten, už v mnoha rukou se nalézající, při své návštěvě a z části i dříve, prohlédnouti a popsati. [...] Za touže příčinou vzdávám též díky p. Heizlovi [sic!], řediteli cukrovaru v Močovicích, p. J. Hendrichovi, řediteli hospodářskému ve Filipově a předsedovi „Včely“ čáslavské, p. Kudrnovi, zlatníku, p. Kriegerovi, c. k. majorovi, a p. Scherlovi, c. k. poručíku v Čáslavi, kteří velmi ochotně mi ukázali veškeré kusy z nálezů toho už za koupené.“

Na základě početního zastoupení jednotlivých denárových typů a variant, jejich přidělení jednotlivým českým a moravským knížatům a na základě tehdejších znalostí české historie došel J. Smolík k názoru, „že denáry čáslavské zakopány byly brzy po r. 1113 (ovšem před r. 1117).“¹⁰

Naproti tomu rukopisný záznam E. Mikše o nálezu mincí v okolí Čáslavi, vypracovaný nedlouho po jeho odkrytí (obr. 1),¹¹ obsahuje na čtyřech stranách popisy 310 exemplářů českých a moravských denárů a jedné uherské mince včetně pečlivě vedených údajů o hmotnosti jednotlivých kusů (na rozdíl od studie J. Smolíka). Celkový počet mincí v nálezu odhadl E. Mikš na 360 exemplářů. Na základě počtu zde popsaných mincí a s ohledem na údaje o jejich hmotnosti je zjevné, že E. Mikš vycházel z detailnější znalosti převážně většiny mincí zastoupených v nálezovém celku.¹²

[I]

Květen 1878

Místo nálezu: město Čáslav v Čechách

Mince českých knížat

Břetislav II. 1092–1100

Bořivoj II. 1100–1107

Svatopluk 1107–1109

Ota 1107 †1126 (Černý)

Vladislav I. 1110–1125

Oldřich Brněnský? 1097–1115

[II]

60 asů rovná se jednomu dukátu

Místo nálezu: krajské město Čáslav v Čechách, Květen 1878

Při polních pracích poblíž města Čáslavi byla vyorána hliněná nádoba obsahující kolem 360 stříbrných denárů následujících českých knížat:

Kníže Břetislav II. od roku 1092 do 1100

I. Av. a Rv. stejné jako Památky archeologické, tab. XXI, č. 23. [Cach č. 390]

1 ks á 10 as [0,580 g]

¹⁰ Smolík 1879, s. 106.

¹¹ Mikšův popis nálezu z Čáslavi vznikl nejpozději na přelomu let 1878 a 1879, neboť teprve dodatečně do něho byly vepsány odkazy na vyobrazení denárů uveřejněné v *Památkách archeologických* v lednu 1879; viz Smolík 1879, s. 97–110, tab. XXV.

¹² Německy psaný text E. Mikše uvádíme přeložený do češtiny, německé znění rukopisu je uvedeno v ediční příloze. Popis všech zmiňovaných denárových typů a variant je v rukopisu doprovázen odkazy na popisy a vyobrazení českých denárů, které byly publikovány na počátku 2. poloviny 19. století zásluhou správy numismatické sbírky Musea Království českého Václava Hanky v časopise *Památky archeologické*. U českého překladu Mikšova textu jsou proto reprodukovány kresby popisovaných denárů z tohoto periodika.

Obr. 2. *Hanka 1860*, s. 85, č. 23, tab. XXI:23 (*Cach 1972*, s. 24, č. 390).

*II. Av. a Rv. stejné jako Památky archeologické, tab. XXI, č. 24. [Cach č. 389]
1 ks á 10 as [0,580 g]*

Obr. 3. *Hanka 1860*, s. 85, č. 24, tab. XXI:24 (*Cach 1972*, s. 24, č. 389).

Kníže Bořivoj II. od roku 1100–1107

*III. Denár, viz Památky archeologické, tab. XXI, č. 30. [Cach č. 413]
1 ks á 14 as [0,812 g]*

Obr. 4. *Hanka 1860*, s. 86, č. 30, tab. XXI:30 (*Cach 1972*, s. 27, č. 413).

Kníže Svatopluk od roku 1107–1109

IV. Denár, viz Památky archeologické, tab. XXIII, č. 6. [Cach č. 460]

Obr. 5. *Hanka 1860*, s. 138, č. 6, tab. XXIII:6 (*Cach 1972*, s. 31, č. 460).

V. Denár, viz *Památky archeologické, tab. XXIII, č. 10*. [Cach č. 461]

Obr. 6. *Hanka 1860, s. 138, č. 10, tab. XXIII:10 (Cach 1972, s. 31, č. 461)*.

Kníže Ota od roku 1107

VI. Denár, Av.: znetvořená lidská postava zepředu, vnitřní obvoděk perlíčkový.

Opis: +SCS WENCEZLA I (viz *Památky archeologické, tab. XIX, č. 42*)

Rv.: v perlíčkovém vnitřním obvodku na lešení hlava knížete zprava.

Opis: OTTO DVX+

(viz *Památky archeologické, tab. XIX, č. 22, XXXI, č. 3*).¹³ [Cach č. 473]

2 ks á 13 as [0,754 g]

Obr. 7. *Smolík 1886, s. 340, č. 3, tab. XXXI:3 (Cach 1972, s. 32, č. 473)*.

Kníže Vladislav I. od roku 1110–1125

VII. Denár, viz *Památky archeologické, tab. XXIII, č. 15*. [Cach č. 535]

5 ks á 12 as [0,696 g]

Obr. 8. *Hanka 1860, s. 138, č. 15, tab. XXIII:15 (Cach 1972, s. 38, č. 535)*.

VIII. Denár, viz *Památky archeologické, tab. XXIII, č. 20*. [Cach č. 536]

4 ks á 12 as [0,696 g]

¹³ Tužkou provedené opravy byly do Mikšova rukopisu vepsány nejdříve koncem roku 1886, neboť odkazují na vyobrazení denárů z nálezů Rakvice 1886 uveřejněných v *Památkách archeologických* v tomto roce; viz *Smolík 1886, s. 337–360, tab. XXXI*.

Obr. 9. *Hanka 1860*, s. 138, č. 20, tab. XXIII:20 (*Cach 1972*, s. 38, č. 536).

IX. Denár, viz *Památky archeologické*, tab. XXIII, č. 22. [Cach č. 534]
10 ks á 12–13 as [0,696–0,754 g]

Obr. 10. *Hanka 1860*, s. 138, č. 22, tab. XXIII:22 (*Cach 1972*, s. 37, č. 534).

X. Denár, viz *Památky archeologické*, tab. XXIII, č. 28. [Cach č. 541]
10 ks á 13–14 as [0,754–0,812 g]

Obr. 11. *Hanka 1860*, s. 139, č. 28, tab. XXIII:28 (*Cach 1972*, s. 38, č. 541).

[III]

XI. Denár, viz *Památky archeologické*, tab. XXIII, č. 27 [Cach č. 538], má však SCS
WENCEZLAVS.

15 ks á 16 as [0,928 g]

10 ks á 12–13 as [0,696–0,754 g]

3 ks á 8–9 as [0,464–0,520 g]

Obr. 12. *Hanka 1860*, s. 139, č. 27, tab. XXIII:27 (*Cach 1972*, s. 38, č. 538).

XII. Av.: jako *Památky archeologické*, tab. XXIII, č. 27, avšak v pravé ruce drží místo
meče praporec.

Rv.: jako u č. XI, ale poprsí z opačné strany. [Cach č. 539]

30 ks á 11–12 as [0,638–0,696 g]

10 ks á 8 as [0,464 g]

Obr. 13. Smolík 1879, s. 104, č. 8, tab. XXV:11 (Cach 1972, s. 38, č. 539).

XIII. Denár jako č. XII [Cach č. 539], ale bez křížku nad rukama zvednutýma k modlitbě.

10 ks á 10–11 as [0,580–0,638 g]

XVIII. Denár jako č. XII [Cach č. 539], ale po obou stranách poprsí knížete nad rameny po >.

1 ks á 10 as [0,580 g]

XV. Denár, přesně jako předchozí [Cach č. 539], ale za hlavou světce tečka.

Opis ve tvaru Wladizlaus nebo také Waldizlaus.

3 ks á 12 as [0,696 g]

100 ks á 7–8 as [0,406–0,464 g]

4 ks á 6 as [0,348 g]

XVI. Denár, Av.: uvnitř perličkového obvodku poprsí sv. Václava zepředu držícího v pravé ruce otevřenou knihu a v levé kříž zvednutý do výše.

Opis: SCS WENCEZLAVS+

Rv.: kníže, ozbrojený mečem a štítem bojuje s útočícím lvem. Za knížetem vzpřímeně stojící květina.

Opis: DVX WLADIZLAVS+

Památky archeologické, tab. XXV, č. 10. [Cach č. 540]

4 ks á 15–16 as [0,870–0,928 g]

10 ks á 11 as [0,638 g]

Obr. 14. Smolík 1879, s. 104, č. 6, tab. XXV:10 (Cach 1972, s. 38, č. 540).

XVII. Av. a Rv. jako předchozí [Cach č. 540], jen nad a pod otevřenou knihou světce po teče.

5 ks á 16 as [0,928 g]

30 ks á 13–14 as [0,754–0,812 g]

10 ks á 11 as [0,638 g]

XVIII. Denár, Av.: v perličkovém obvodku sv. Václav na koni zleva, v pravé ruce drží před sebou kouli.

Opis: SCS WENCEZLAVS+

Rv.: v perličkovém obvodku poprsí s rukama zvednutýma k požehnání zepředu, nad každou z nich po jedné hvězdě.

Opis: DVX WLADIZLAVS+

Památky archeologické, tab. XXV, č. 8. [Cach č. 542]

10 ks á 12–13 as [0,696–0,754 g]

Obr. 15. Smolík 1879, s. 103, č. 4, tab. XXV:8 (Cach 1972, s. 38, č. 542).

[IV]

XVIII. Denár, Av.: v perličkovém obvodku poprsí světce s knížecí pokrývkou hlavy zepředu, v pravé ruce drží kopí, ve zvednuté levé ruce otevřenou knihu.

Opis: SCS WENCEZLAVS+

Rv.: kníže sedící na trůnu zleva, drží v levé ruce dlouhý meč a pravou rukou žehná před ním klečícímu člověku.

Opis: DVX WLADIZLAVS+

Památky archeologické, tab. XXV, č. 9. [Cach č. 543]

5 ks á 16 as [0,928 g]

5 ks á 14 as [0,812 g]

2 ks á 12 as [0,696 g]

Obr. 16. Smolík 1879, s. 104, č. 5, tab. XXV:9 (Cach 1972, s. 38, č. 543).

XX. Denár, Av.: v perličkovém obvodku dvě poprsí zepředu, první drží v levé ruce pohár, druhé v pravé ruce dlouhý kříž.

Opis: SCS WENCEZLAVS+

Rv.: v perličkovém obvodku dopředu otočené poprsí knížete se štítem v levé a s mečem zvednutým k úderu v pravé ruce.

Opis: DVX WLADIZLAVS+

Památky archeologické tab. XXV, č. 7. [Cach č. 544]

5 ks á 12 as [0,696 g]

Obr. 17. Smolík 1879, s. 103, č. 3, tab. XXV:7 (Cach 1972, s. 38, č. 544).

Neurčené knížecí mince

XXI. Denár, Av.: v perličkovém obvodku poprsí zepředu, v pravé ruce drží do výše zvednutý krátký meč.

Opis: SCS WENCEZLAVS+

Rv.: v perličkovém obvodku poprsí z pravé strany.

Opis: ...RICH. [Cach č. 494]

1 ks á 11 as [0,638 g]

(Může se jednat o Oldřicha Brněnského, vládl 1097–1115.)

Obr. 18. Smolík 1888, s. 278, č. 14, tab. XXXII:14 (Cach 1972, s. 34, č. 494; Videman – Paukert 2009, s. 342, č. 216).

XXII. Denár, Av.: poprsí zprava držící před sebou kopí.

Opis: (podobný Památky archeologické tab. XXI, č. 25.)

Památky arch. T. XXV Nr. 1.

Rv.: stojící kníže z levé strany držící před sebou praporec.

Opis: ..R.. (podobný Památky archeologické tab. XXII, č. 9)

(Viz vyobrazení Památky archeologické, tab. XXV, č. 1 [Cach č. 491] pod Bořivojem.)

Obr. 19. Smolík 1879, s. 102, tab. XXV:1 (Cach 1972, s. 33, č. 491; Videman – Paukert 2009, s. 337, č. 213).

XXIII. Uherský denár

Je logické, že popis a zhodnocení čáslavského nálezů zahrnul do svých základních děl o českém raně středověkém mincovnictví i E. Fiala.¹⁴ Nevycházel přitom z rukopisných poznámek E. Mikše, ale velmi pravděpodobně ani ze Smolíkova pojednání z roku 1879. Byla mu však k dispozici Mikšova numismatická sbírka, což jasně vyplývá z popisu denáru Vladislava I. typu Cach č. 543.¹⁵ Ukrytí nálezového souboru položil E. Fiala do období následujícím bezprostředně po smrti Vladislava I. v dubnu 1125.¹⁶

Škálu denárových typů a variant zastoupených v čáslavském nálezů doplnil E. Fiala oproti E. Mikšovi, ale i J. Smolíkovi o jeden exemplář denáru Vladislava I. Cach č. 549.¹⁷ Podle kvalifikovaného názoru P. Radoměrského, odkazujícího rovněž na čáslavský nález (ukrytý podle něj před rokem 1118), pochází však tento typ až z doby po roce 1125.¹⁸ Do popisu čáslavského nálezů jej nezařadil ani F. Cach.¹⁹

F. Cach ovšem do popisu čáslavského nálezů zařadil denár typu Cach č. 558, a to na základě nepřesného údaje ve studii J. Šůly věnované zápisům o nálezech raně středověkých mincí v rukopisném katalogu sbírky Josefa Matějky z Hořic

¹⁴ Fiala 1891, s. 87, pozn. 93: „Der Fund von Časlau wurde im Mai 1878 bei Bearbeitung eines nahe von der Stadt gelegenen Feldes gemacht. Derselbe enthielt böhm. Denare der Herzöge Břetislav II., D. Nr. 371 [Cach č. 390] und 374 [Cach č. 389]; Bořivoj II., D. Nr. 384 [Cach č. 413]; Svatopluk, D. Nr. 419 [Cach č. 461], 421 [Cach č. 460]; Denar Otto der Schwarzen dieses Werkes Nr. 912 [Cach č. 473]; Wladislaw I., D. Nr. 436 [Cach č. 542], 445 [Cach č. 544], 452 [Cach č. 539], 456 [Cach č. 538], 458 [Cach č. 541], 461 [Cach č. 540], und dieses Werkes Nr. 1003 [Cach č. 549], 1016 [Cach č. 543], 1017 [Cach č. 540] und 1018 [Cach č. 540]; ferner je ein Stück der Denare des Heinrich von Olmütz, dieses Werkes Nr. 930 (Pam. T. XXXII, Nr. 14 [Cach č. 494]) und des Heinrich und Wenzel von Olmütz, dieses Werkes Nr. 926 (Pam. T. XXV, Nr. 1 [Cach č. 491]) und zum Schluss einige Obole des Ungarkönigs Koloman.“

¹⁵ Fiala 1891, s. 97, č. 1016: „[...] in der Sammlung des Herrn E. Miksch in Prag 13 geringe Varietäten, welche sich theils in der Schrift, theils in der Zeichnung der Darstellung äussern.“

¹⁶ Fiala 1891, s. 87, pozn. 93; Fiala 1895, s. 187.

¹⁷ Fiala 1891, s. 96, č. 1003; Fiala 1895, s. 357, č. 1498.

¹⁸ Radoměrský 1952, s. 103: „[...] podle svědectví nálezů mincí (tento typ nevyskytl se ani v nálezů čáslavském, ani senickém, avšak vždy jen v nálezů, ukrytých do země po roce 1125) nutno vznik tohoto typu hledat v době podstatně mladší“. Hromadný nález Senice 1887 (okr. Nymburk), ukrytý po roce 1118, obsahoval přibližně 1000 českých denárů, z nichž nejmladšími byly denáry Vladislava I. typů Cach č. 534–536, 539, 542–548; viz *Nálezů II/1*, s. 37, č. 1556; Cach 1972, s. 75, č. 305.

¹⁹ Cach 1972, s. 57, č. 192.

(1858–1921).²⁰ Při časovém zařazení ražby denárů tohoto typu je navíc třeba i zde přihlídnout k názoru P. Radoměrského, který zpochybnil obecně jeho zařazení mezi ražby Vladislava I.²¹

Do nálezového souboru z Čáslavi je naopak možno zařadit denár Vladislava I. typu Cach č. 545, věnovaný muzejnímu a vlastivědnému spolku Včela Čáslavská jeho jednatelem Klimentem Čermákem a uložený dnes ve sbírkách Městského muzea v Čáslavi. V inventární knize Včely Čáslavské z roku 1897 je uveden pod č. 78 s udáním místa nálezů, jménem dárce a s poznámkou „vzácný R“.²² V popisech čáslavského nálezů E. Mikše a J. Smolíka není denár tohoto typu uveden, časové zařazení do období první vlády Vladislava I. (1109–1118), dané zastoupením v nálezích Dolní Mokropsy III 1885,²³ Křinec²⁴ a Nymburk okolí²⁵ však časově odpovídá.

Ve sbírkovém fondu Městského muzea v Čáslavi se nachází rovněž jeden exemplář denáru typu Cach č. 560, darovaný do sbírkových fondů Včely Čáslavské ředitelem cukrovaru v Močovicích a významným sběratelem mincí Eduardem Haislem, který pochází údajně rovněž z čáslavského nálezů.²⁶ Jednotlivé exempláře denárů tohoto typu byly dosud zastoupeny pouze v hromadných nálezích z Litoměřic²⁷ a Prahy – Štěpánské ulice,²⁸ ukrytých před rokem 1158. P. Radoměrský položil ražbu denárů tohoto typu vzhledem k ikonografii jejich lícních stran na samotný závěr vlády Vladislava I.²⁹ a stejný názor vyslovila i Jarmila Hásková.³⁰

²⁰ Šůla 1966, s. 293. Údaje o denárech z Matějkovy sbírky z nálezů z Čáslavi jsou uvedeny v kartotéce uložené v Městském muzeu v Hořicích; viz *Matějka b. r.*, kart. lístky č. 114–119. Z nich vyplývá, že v Matějkově sbírce byly z uvedeného nálezů zastoupeny jednotlivě denáry Vladislava I. typů Cach č. 534, 538–541 a 543. Omyl J. Šůly spočíval v záměně denáru Cach č. 541 za denár Cach č. 558; srov. *Matějka b. r.*, kart. lístek č. 118.

²¹ *Radoměrský 1952*, s. 106: „O tomto typu, jenž má svůj nálezový podklad toliko v nálezů litoměřickém, však soudím, že jeho příslušnost k ražbám Vladislava I. je vzhledem k jeho celkovému vnějšímu rázu pochybná. Teprve další nálezů nám objasní, jde-li vskutku o typ Vladislava I. či snad Vladislava II.“

²² Ve sbírkách Městského muzea v Čáslavi jsou dnes, s odvoláním na inventář Včely Čáslavské z roku 1897, zastoupeny dva exempláře denárů typu Cach č. 545 (inv. č. M1/281, M1/282).

²³ Hromadný nález Dolní Mokropsy III 1885 (k. ú. obce Křinec (okr. Nymburk). Podle zastoupení denárů Vladislava I. z období jeho první vlády (Cach č. 534, 535, 537) byl ukryt nejpozději kolem roku 1018; viz *Videman 2009*, s. 215–220.

²⁴ Nálezový soubor 16 českých a dvou moravských denárů byl nalezen před rokem 2008 na východním úpatí vrchu Chotuc na k. ú. obce Křinec (okr. Nymburk). Podle zastoupení denárů Vladislava I. z období jeho první vlády (Cach č. 534, 535, 537) byl ukryt nejpozději kolem roku 1018; viz *Videman 2009*, s. 215–220.

²⁵ Nález, odkrytý před rokem 2011 v okolí Nymburka, obsahoval 44 českých a moravských ražeb, včetně jednoho denáru polského panovníka Boleslava II. Smělého (1058–1080). Podle zastoupení denárů Vladislava I. z období jeho první vlády (Cach č. 534, 541–545) byl ukryt po roce 1018; viz *Videman 2011*, s. 52.

²⁶ Městské muzeum v Čáslavi, inv. č. M1/280; srov. *Včela Čáslavská 1897*, č. 77.

²⁷ Nález denárů z okolí Litoměřic z 80. let 18. století, ukrytý před rokem 1158, obsahoval neznámé množství denárů Vladislava I., Soběslava I. a Vladislava II. z období jeho knížecí vlády; viz *Nálezů II/1*, s. 44, č. 1594; *Cach 1972*, s. 64, č. 231.

²⁸ Nález z Prahy – Štěpánské ulice 1930, ukrytý před rokem 1158; viz *Nálezů II/1*, s. 44, č. 1595; *Cach 1972*, s. 71, č. 277; *Radoměrský 1960*, s. 61–86.

²⁹ *Radoměrský 1952*, s. 107; *Radoměrský 1960*, s. 71.

³⁰ *Hásková 2004*, s. 73.

Zastoupení jednoho exempláře denáru typu Cach č. 560 v nálezů z okolí Čáslavi zůstává tedy sporné.

Samostatnou kapitolu v rámci čáslavského nálezů představují moravské denáry, vytvářející jistý časový nesoulad mezi českou a moravskou složkou nálezů. Jestliže přiřazení do té doby neznámého denáru typu Cach č. 473³¹ olomouckému knížeti Otovi II. Černému (1107–1110, 1113–1126) je všeobecně přijímáno, pak nad přidělením denárů Cach č. 491³² s opisovými legendami HINDRICH / VVENCEZLAVS a Cach č. 494³³ s opisovými legendami HINDRICH / SCS VVENCEZLAI panují rozpaky a nejistota. Špatná čitelnost opisových legend a nemožnost jejich srovnání s dalšími existujícími exempláři byla E. Mikšovi důvodem jejich zařazení mezi „unbestimte Herzogsmünzen“.

J. Smolík připsal dosud neznámý exemplář denáru typu Cach č. 491 z čáslavského nálezů nejprve českému knížeti Bořivoji II.,³⁴ později však svůj názor změnil a připsal ho držiteli olomouckého údělu Jindřichovi (1126–1130), synu knížete Svatopluka.³⁵ E. Fiala připsal tento denár společně vládě olomouckých knížat Jindřicha a Václava a stejný názor vyslovil i nestor moravské raně středověké numismatiky Inocenc Ladislav Červinka.³⁶ V průběhu 20. století se ke stejnému názoru přiklonili P. Radoměřský a F. Cach.³⁷ Denár typu Cach č. 494 uvádí jako Jindřichovu moravskou ražbu E. Fiala a po něm i J. Smolík, I. L. Červinka, P. Radoměřský a F. Cach.³⁸ Je tedy na místě podívat se blíže na osoby skrývající se pod uvedenými jmény.

O narození syna knížete Svatopluka (1107–1109) se jako první zmiňuje kronikář Kosmas, a to v souvislosti s důležitou politickou událostí, totiž křtem novorozence císařem Jindřichem V. (1106–1125), po kterém také převzal jméno, tedy Jindřich.³⁹ Kosmas ovšem neudává jeho původní jméno, které dostal novozrozenec bezpochyby nedlouho po narození. To se dozvídáme až z interpolace Mnicha sázavského ve dvou rukopisech Kosmovy kroniky z 12. a 13. století uložených v Drážďanech a Vídni, ve kterých je text popisující události roku 1107 doplněn slovy *natum nomine Wacezlaum*, a rovněž z Letopisů hradišsko-opatovických (*Anno 1107. [...]Wacezlaus natus est.*)⁴⁰ Z uvedeného je tedy zřejmé, že se jedná o stejnou osobu nesoucí dvě jména, původní Václav a přijaté Jindřich. Tento fakt je ostatně přijímán od dob Václava Novotného všemi historiky⁴¹ a je akceptován i některými numismatiky.⁴²

³¹ Videman – Paukert 2009, s. 250–251, č. 148.

³² Videman – Paukert 2009, s. 337, č. 213.

³³ Videman – Paukert 2009, s. 342–343, č. 216.

³⁴ Smolík 1881, s. 102, tab. XXV:1: „Na jeho rubu nalézá se vyobrazení, které s dostatek známo jest s denárů jeho předchůdce Bretislava II.; na líci pak podobně vyobrazení jako na denárech jeho nástupce Otty (Pam. IV. tab. XXII. č. 9).“

³⁵ Smolík 1896, s. 38, č. 70.

³⁶ Fiala 1891, s. 87, pozn. 93; Fiala 1895, s. 347, č. 1414; Červinka 1897, s. 32.

³⁷ SNS I, s. 198, 216, č. 123; Cach 1972, s. 33, č. 491.

³⁸ Fiala 1891, s. 87, pozn. 93; Fiala 1895, s. 348, č. 1418; Smolík 1896, s. 38, č. 69; Červinka 1897, s. 32, č. 1; SNS I, s. 199, 217, č. 126 a Cach 1972, s. 34, č. 494.

³⁹ MGH SRG NS II, s. 188.

⁴⁰ FRB II/2, s. 392.

⁴¹ Novotný 1913, s. 445, pozn. 3; Wihoda 2010, s. 186.

V roce 1887 vyslovil významný rakouský badatel Arnold Luschin názor, že se v případě denáru typu Cach č. 494 jedná o ražbu olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka (1126–1150).⁴³ Stalo se tak na základě popisu hromadného nálezu odkrytého v roce 1886 v okolí jihomoravských Rakvic (okr. Břeclav), ukrytého do země kolem roku 1130.⁴⁴ Poukázal přitom na ikonografickou a epigrafickou návaznost nejen denáru Cach č. 494, ale i dalších ražeb připsaných Jindřichu Zdíkovi (Cach č. 492, 493) na denáry Oty II. Černého (Cach č. 475, 477, 481, 485).⁴⁵ Ražbu denárů Cach č. 494, ale i dalších dvou zmíněných typů položil do let 1120–1130.⁴⁶ Vedle dvou exemplářů denárů typu Cach č. 494, byl v rakvickém nálezu zastoupen rovněž jeden exemplář denáru Cach č. 491, který však A. Luschin zařadil mezi „Unbeschnittene Gepräge“.⁴⁷

Přidělení ražby denárů Cach č. 494 olomouckému biskupu Jindřichu Zdíkovi odmítl jak významný moravský numismatik Franz Kupido, tak i E. Fiala, neboť oba označili za jejich emitenta Jindřicha, syna knížete Svatopluka.⁴⁸ Jejich názor byl v rámci českého numismatického bádání přijat a platí prakticky dodnes.⁴⁹ V roce

⁴² *Bobek 1986*, s. 83. Opisová legenda VVENCEZLAVS bez zkratky SCS neznamená automaticky, že se u denáru Cach č. 491 jedná o jméno spoluemitenta. Na rubních stranách moravských, ale i českých denárů knížete Svatopluka (stejně jako u jeho předchůdců) je jméno sv. Václava uváděno v některých případech bez zkratek SCS, nebo S (např. Cach č. 425, 435, 438, 450, 454, 460–466). Znamená to, že i na rubní straně denáru Cach č. 491 je velmi pravděpodobně uvedeno jméno patrona země a panovnického rodu sv. Václava, nikoliv olomouckého knížete Václava.

⁴³ *Luschin 1887*, s. 208, č. 95.

⁴⁴ Hromadný nález Rakvice (okr. Břeclav) 1886, ukrytý kolem roku 1130, obsahoval přibližně 3000 převážně moravských denárů a širokých jihoněmeckých feniků; viz *Smolík 1886*; *Luschin 1886*; *Luschin 1887*; *Luschin 1888*; *Kupido 1888*; *Nálezy II/1*, s. 68, č. 1725; *Cach 1972*, s. 73, č. 297; *Videman – Paukert 2009*, s. 464, č. 218.

⁴⁵ *Luschin 1887*, s. 209: „Die Gepräge Nr. 95–97 nennen gemeinsam einen Hindrich = Heinrich ohne weitere Angabe und zeigen eine auffällige Uebereinstimmung mit gewissen flachen Geprägten Otto's II. (Ottik's) auf breiteren Schrötlingen. Die Vorderseiten von Nr. 95 [Cach č. 494] und 96 [Cach č. 492] entsprechen genau der Vs. und Ks. von Ottik's Pfennig Nr. 70 [Cach č. 475], die Ks. von Nr. 95 findet man ebenso auf Ottik's Nr. 72 [Cach č. 485], jene von Nr. 96 auf Nr. 68 [Cach č. 477], Nr. 97 [Cach č. 493] auf 75 [Cach č. 481].“

⁴⁶ *Luschin 1887*, s. 209: „Es dürfte kaum bestritten werden, wenn ich die Gepräge Otto's II., des Theilfürsten von Olmütz und Thronprätendenten in Böhmen, als die Vorbilder, jene des titellosen Heinrich als Nachahmungen bezeichne. Das drängt dann zum Schlüsse, dass die Hindrich-Pfennige einer Zeit angehören und für eine Gegend bestimmt waren, in welcher die Gepräge Otto's II. den Umlauf beherrschten. Dem entsprechen die Jahre 1120–1130 und das Olmützer Fürstenthum.“

⁴⁷ *Luschin 1887*, s. 216–217, č. 109. V rámci zmiňované ikonografické a epigrafické návaznosti denárů Cach č. 494 na ražby Oty II. Černého (1107–1110, 1113–1126) je na místě připomenout, že rovněž rubní strana denáru Cach č. 491 odpovídá téměř do detailu rubní straně denáru uvedeného olomouckého knížete, zastoupeného v nálezu z okolí Nymburka; viz *Videman 2011*, s. 58, č. 38.

⁴⁸ *Kupido 1888*, s. 66: „Die oben beschriebenen Münzen [Cach č. 491 a 494] bringen einen Herzog, von welchem die Geschichte nicht viel weiss. Die Umschriften sind so deutlich, dass nicht zu zweifeln ist, dieser Herzog müste Heinrich geheissen haben. Nach der Prägweise schliessen sich diese Münzen dem Zeitgenossen Wladislaw I. an. An Heinrich Zdik, den zweiten Olmützer Bischof, kann wohl nicht gedacht werden, denn diese neuen Bischöfe werden kaum Münzen geprägt haben und hätten dieselben sicherlich dann den Bischof selbst auf die Münzen zu setzen nicht unterlassen.“ *Srov. Fiala 1895*, s. 187.

⁴⁹ *SNS I*, s. 199, 217, č. 126; *Cach 1972*, s. 34, č. 494.

1986 vyšla souhrnná práce Jana Bobka věnovaná mincovnictví olomouckých biskupů. Denáry typu Cach č. 491 a 494 však autor opět zařadil mezi ražby Jindřicha Zdíka a jeho názor je reflektován i v posledním velkém korpusu moravského raně středověkého mincovnictví.⁵⁰

Jisté je, že případné zařazení ražby denárů Cach č. 491 a 494 do období olomouckého episkopátu Jindřicha Zdíka neodpovídá dataci nejmladších českých ražeb knížete Vladislava I., zastoupených v čáslavském nálezu.⁵¹ Absence denárů Vladislava I. typů Cach č. 546–553 v nálezovém souboru z Čáslavi jasně napovídá, že v něm zastoupené denárové typy pocházejí z prvního období jeho vlády, tedy z let 1109–1118.⁵² Otázka datování ražby moravských denárů Cach č. 491 a 494 a jejich emitenta tak zůstává otevřena.

Identifikovatelné exempláře denárů z nálezu odkrytého v roce 1878 v Čáslavi se dnes nacházejí ve sbírkách Městského muzea a knihovny v Čáslavi,⁵³ Městského muzea a galerie v Hořicích v Podkrkonoší⁵⁴ a Západočeského muzea v Plzni.⁵⁵ S jistou dávkou opatrnosti lze mezi exempláře pocházející z nálezu Čáslav 1878 zařadit rovněž dvojici moravských denárů Cach č. 491 a 494, uložených dnes ve sbírkách Národního muzea v Praze.⁵⁶

⁵⁰ Bobek 1986, s. 80–82, denár Cach č. 491 označil za společnou ražbu Jindřicha Zdíka a olomouckého knížete Václava (1126–1130); srov. Videman – Paukert 2009, s. 337, č. 213, s. 342–343, č. 216.

⁵¹ Bobek 1986, s. 83–84 a Videman 2011, s. 54 vysvětlují tuto časovou nesrovnalost tak, že denáry Cach č. 491 a 494, jejichž ražbu kladou do období po roce 1126, tvoří nejmladší složku nálezového souboru.

⁵² Pomineme-li nález Dolní Mokropsy III 1885, obsahující výlučně denáry Vladislava I. typů Cach č. 543, 544 a 545 bez další návaznosti, pak čáslavskému nálezu svým profilem nejvíce odpovídá nález odkrytý před rokem 2011 v okolí Nymburka; viz Videman 2011.

⁵³ Dochovaný počet některých exemplářů denárů z nálezu Čáslav 1878, uložených ve sbírkovém fondu Městského muzea Čáslav, se v některých případech liší od zápisů v inventáři Včely Čáslavské; viz Včela Čáslavská 1897. V sáčku označeném inv. č. 64 je místo denáru Cach č. 542 dnes uložen denár Cach č. 550, chybí jeden z exemplářů denárů Cach č. 540 (inv. č. 67) a jeden z exemplářů denárů Cach č. 534 (inv. č. 60–63).

⁵⁴ Přesná identifikace denárů ze sbírky J. Matějky, pocházejících z nálezu Čáslav 1878 a uložených dnes v Městském muzeu a galerii v Hořicích, naráží na řadu problémů. K samotné denárové sbírce J. Matějky, v minulosti několikrát přerovnávané, existují dvě základní evidenční pomůcky, podrobná rukopisná kartotéka vytvářená průběžně majitelem sbírky a dále Seznam mincí sbírky Matějky, napsaný pravděpodobně v letech 1923–1927 Josefem Havlasem, spolupracovníkem hořického městského muzea, postrádající však typové určení jednotlivých mincí; viz Matějka b. r.; Havlas b. r. Výsledky pokusu o identifikaci konkrétních exemplářů z nálezu Čáslav 1878 v tamější sbírce je tak třeba brát s rezervou.

⁵⁵ Všechny identifikovatelné denáry z nálezu Čáslav 1878, uložené ve sbírce Západočeského muzea v Plzni, pocházejí ze sbírky významného plzeňského sběratele Josefa Ječného (1885–1934). V rukopisném soupisu jeho sbírky, vyhotoveném J. Neubarthem ještě v průběhu roku 1934, je nález označen jako „Fund von Tschaslau“; viz Lukas – Hus 2020, s. 183.

⁵⁶ V souvislosti s přípravou soupisu identifikovatelných exemplářů denárů pocházejících z nálezu Čáslav 1878 byli osloveni rovněž odborní pracovníci muzeí v Kolíně, Poděbradech, Nymburku, Hradci Králové a Kutné Hoře. Výsledek jejich pátrání ve sbírkových fondech a v evidenčních pomůckách byl ve všech případech negativní.

Tab. 1. Zastoupení denárových typů v nálezu Čáslav 1878 v rukopisných poznámkách E. Mikše a v další odborné literatuře.

Typ Cach č.	Mikš b. r.	Smolík 1879	Fiala 1891	Fiala 1895	Radoměřský 1952	Cach 1972	Včela Čáslavská 1897
ČECHY							
Břetislav II. (1092–1100)							
389	1	6	ano	„málo“	ano	„málo“	
390	1		ano	„málo“	6	6	
Bořivoj II. (1100–1107, 1109–1110, 1118–1120)							
413	1		ano	„málo“	ano	„málo“	2
420						3	
Svatopluk (1107–1109)							
460	ano	3	ano	„málo“	3	3	
461	ano	4	ano	ano	4	4	
Vladislav I. (1109–1118, 1120–1125)							
534	10	21			10	10	4
535	5	5			5	5	
536	4				11	11	
538	28	20	ano	ano	20	20	3
539	158	163	ano	ano	163	163	6
540	59	15	ano	ano	15	15	3
541	10	9	ano	ano	9	9	
542	10	6	ano	ano	6	6	1
543	12	7	ano	ano	7	7	3
544	5	6	ano	ano	6	6	
545							1
549			ano	ano			
558						1	
560							1
Čechy celkem	306	265					24
MORAVA, Olomoucký úděl							
Ota II. Černý (1107–1110, 1113–1126)							
473	2	3	ano	2		2	1
Václav-Jindřich (1126–1130)							
491	1	1	1	1		1	
494	1		1	2		2	
Morava celkem	4	4		5		5	
UHRY							
Koloman (1095–1116)							
	1	1	„einige Obole“	„kusů několik“		„několik“	
CELKEM	311	270					

Katalog mincí

ČECHY

Bořivoj II. (1100–1107, 1109–1110)

Av.: poprsí panovníka čelně, vlevo od něho kulička, vnitřní obvodek hladký, [...]OΛ[...]BIO[...].

Rv.: postava světce sedícího na trůnu čelně, v levé ruce panovnické jablko, pravá ruka pozdvižena, vnitřní obvodek hladký, [...]VVENCEZLA[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 27, č. 413; *Šmerda 1996*, s. 78–79, č. 169.

1. 0,431 g; 16,5 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/301)

Av.: jako předchozí, [...]OAI[...]JOB+.

Rv.: jako předchozí, VVE[...]AV[...] +.

Lit.: *Cach 1972*, s. 27, č. 413; *Šmerda 1996*, s. 78–79, č. 169.

2. 0,370 g; 15,5 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/302)

Av.: jako předchozí, +IOVIROB.

Rv.: jako předchozí, VVENCLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 27, č. 413; *Šmerda 1996*, s. 78–79, č. 169.

3. 0,532 g; 15,5 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/303)

Vladislav I. (1109–1118, 1120–1125)

Av.: jezdec doprava probodávající ležící mužskou postavu s hlavou pod předními kopyty koně, vnitřní obvodek perličkový, [...]VA[...].

Rv.: poprsí světce čelně s dlouhým křížem v pravé ruce a s levou rukou pozdviženou k požehnání, vnitřní obvodek perličkový, opis nečitelný.

Lit.: *Cach 1972*, s. 37, č. 534; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 185.

4. 0,857 g; 16,4 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/298)

Av.: jako předchozí, opis nečitelný.

Rv.: jako předchozí, [...]NCZE[...]V[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 37, č. 534; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 185.

5. 0,806 g; 16,3 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/299)

Av.: jako předchozí, [...]D[...].

Rv.: jako předchozí, [...]LA[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 37, č. 534; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 185.

6. 0,861 g; 16,3 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/300)

Av.: jako předchozí, [...]A[...]AV[...].

Rv.: jako předchozí, [...]CEZL[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 37, č. 534; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 185.

7. 0,870 g; 16,2/16,8 mm (Městské muzeum a galerie v Hořicích, inv. č. 16459)

Av.: jezdec doprava probodává kopím ležící mužskou postavu s hlavou pod předními kopyty koně, vnitřní obvodek perličkový, opis nečitelný.

Rv.: poprsí světce doprava s křížem v pravé ruce a s levou rukou pozdviženou k požehnání, vnitřní obvodek perličkový, [...]SV[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 536; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 186c.

8. 0,528 g; 15,5 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/297)

Av.: poprsí knížete čelně s praporcem v pravé a štítem v levé ruce, vnitřní obodek perličkový, XVD+SA[...]*LS*[...]*ALV*[...].

Rv.: poprsí světce s křížkem doleva, vnitřní obodek perličkový,
+ SCS•WENCEZLAS.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 538; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 187.

9. 0,533 g; 15,2 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/288)

Av.: jako předchozí, VVLADISLA[...].

Rv.: jako předchozí, + SCS•WENCEZLAVS.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 538; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 187.

10. 0,679 g; 16,1 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/289)

Av.: jako předchozí, +DVX VVLADISLAVS.

Rv.: jako předchozí, vlevo nahoře +, +SCS.WENCE[...]*AVS*.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 538; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 187a.

11. 0,74 g; 14,9/14,9 mm (Městské muzeum a galerie v Hořicích, inv. č. 16449)

Av.: jako předchozí, VVLADISLAVS+DVX•.

Rv.: jako předchozí, SCS•VVENEZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 538; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 187.

12. 0,79 g; 15,9 mm (Západočeské muzeum v Plzni, inv. č. J 137)⁵⁷

Av.: poprsí knížete čelně s mečem v pravé a štítem v levé ruce, po stranách značky > a <, vnitřní obodek hladký, VVLADISLAV[...].

Rv.: poprsí světce s křížkem doprava, za hlavou světce kulička, vnitřní obodek hladký, na čtyřech protilehlých místech doplněný kuličkou, SCS • VV[...]*JVS* +.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188b.

13. 0,489 g; 15,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/290)

Av.: jako předchozí, [...]*LAVS*+DVX[...].

Rv.: jako předchozí, [...]*NCEZLAVS*[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188b.

14. 0,410 g; 14,6 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/291)

Av.: jako předchozí, VVALDISLAVS+DVX.

Rv.: jako předchozí, SCS•VVENCEZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188b.

15. 0,455 g; 15,2 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/292)

Av.: jako předchozí, [...]*JVS*+DVX.

Rv.: jako předchozí, SC[...]*JVENC* [...]*JVS*+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188b.

16. 0,410 g; 15,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/294)

Av.: jako předchozí, VVLADI[...]*SDVX*.

⁵⁷ *Lukas – Hus 2020*, s. 205, č. 406.

Rv.: jako předchozí, [...]CSVVENCEZLAV[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188b.

17. 0,410 g; 15,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/295)

Av.: jako předchozí, VVLADISLAVS+DVX•.

Rv.: jako předchozí, SCS•VVENEZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188b.

18. 0,570 g; 14,9 mm (Západočeské muzeum v Plzni, inv. č. J 135)⁵⁸

Av.: jako předchozí, vnitřní obvodek perličkový, bez značek > a < po stranách poprsí knížete, VVLADISLAVS+[...].

Rv.: jako předchozí, vnitřní obvodek perličkový, bez kuličky za hlavou světce, SCS:VVENCE[...]VS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188b.

19. 0,447 g; 15,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/293)

Av.: jako předchozí, +DVXVFLA[...]AVS.

Rv.: jako předchozí, vpravo nahoře +, +SC[...]VVENCEZLAVS.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 539; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 188a.

20. 0,58 g; 15,1/15,0 mm (Městské muzeum a galerie v Hořicích, inv. č. 16451)

Av.: muž s mečem a štítem zápasící se lvem, vnitřní obvodek perličkový, VFLA[...]S+DVX•.

Rv.: poprsí světce čelně s křížkem v levé a otevřenou knihou v pravé ruce, vnitřní obvodek perličkový, S[...][V[...]]NCEZLA[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 540; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 189.

21. 0,764 g; 16,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/286)

Av.: jako předchozí, opis nečitelný.

Rv.: jako předchozí, [...]JENCEZLA[...].

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 540; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 189.

22. 0,677 g; 16,1 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/287)

Av.: poprsí panovníka čelně s praporcem a štítem, vnitřní obvodek perličkový, [...]VVLADISLA[...]]DVX.

Rv.: na hradbě mezi dvojicí věží poprsí světce čelně s křížem v pravé ruce a pozdviženou levou rukou, vnitřní obvodek perličkový, +SCSWENCEZL[...]]S.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 541; *Šmerda 1996*, s. 80–81, č. 190.

23. 0,56 g; 16,9/16,4 mm (Městské muzeum a galerie v Hořicích, inv. č. 16456)

Av.: panovník sedící na trůnu s mečem v levé ruce žehnajícím pravici postavě klečící před ním, vnitřní obvodek perličkový, VFLA[...]]S+DVX•.

Rv.: poprsí světce s kopím v pravé a otevřenou knihou v levé ruce čelně, vnitřní obvodek perličkový, SCS•VVENEZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 543; *Šmerda 1996*, s. 82–83, č. 192.

24. 0,718 g; 17,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/283)

⁵⁸ *Lukas – Hus 2020*, s. 206, č. 407.

Av.: jako předchozí, VVLADIZLA[...].

Rv.: jako předchozí, SCS•VV[...]ZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 543; *Šmerda 1996*, s. 82–83, č. 192.

25. 0,714 g; 17,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/284)

Av.: jako předchozí, opis nečitelný.

Rv.: jako předchozí, SCS•VV[...]NC[...]AVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 543; *Šmerda 1996*, s. 82–83, č. 192.

26. 0,848 g; 17,0 mm; olámaný (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/285)

Av.: jako předchozí, [...]VLADIZL[...].

Rv.: jako předchozí, +SCSVVENCEZLAVS.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 543; *Šmerda 1996*, s. 82–83, č. 192.

27. 0,87 g; 17,3/18,1 mm (Městské muzeum a galerie v Hořicích, inv. č. 16447a)

Av.: jako předchozí, VVLADISLAVS+DVX•.

Rv.: jako předchozí, SCS•VVENEZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 543; *Šmerda 1996*, s. 82–83, č. 192.

28. 0,99 g; 17,9 mm (Západočeské muzeum v Plzni, inv. č. J 130)⁵⁹

Av.: panovník na trůnu čelně s mečem na klíně, dvojice postav po stranách držící kopí a štít, vnitřní obodek perličkový, VVLADISLAVS+DVX•.

Rv.: poprsí světce čelně s praporem v pravé a palmovou ratolestí v levé ruce, vnitřní obodek perličkový, SCS[...]NEZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 545; *Šmerda 1996*, s. 82–83, č. 194.

29. 0,660 g; 17,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/281)

Av.: jako předchozí, VV[...]ADI[...]DVX.

Rv.: jako předchozí, [...]•VVENCEZLA[...]S+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 38, č. 545; *Šmerda 1996*, s. 82–83, č. 194.

30. 0,849 g; 17,0 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/282)

Av.: anděl smrti nad lůžkem s postavou umírajícího, vnitřní obodek perličkový, [...]VV [...].

Rv.: poprsí dvojice světců čelně (sv. Vojtěch a sv. Václav), mezi nimi dlouhý kříž, vnitřní obodek perličkový, [...]VV[...]CEZL[...]+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 40, č. 560; *Šmerda 1996*, s. 84–85, č. 208.

31. 0,662 g; 16,2 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/280)⁶⁰

⁵⁹ *Lukas – Hus 2020*, s. 209, č. 418.

⁶⁰ Příslušnost mince k denárovému nálezu Čáslav 1878 je sporná.

MORAVA, Olomoucký úděľ

Ota II. Černý (1107–1110, 1113–1125)

Av.: nad stylizovaným trůnem hlava panovníka doprava, vnitřní obodek perličkový, [...D[...]]TTO+.

Rv.: polopostava světce čelně s pozdviženou pravicí, vnitřní obodek perličkový, [...SΛΛENCEZLV[...]].

Lit.: *Cach 1972*, s. 32, č. 473; *Šmerda 1996*, s. 106–107, č. 391; *Videman – Paukert 2009*, s. 250–251, č. 148.

32. 0,762 g; 17,1 mm (Městské muzeum a knihovna Čáslav, inv. č. M1/304)

Václav-Jindřich (1126–1130)

Av.: postava panovníka doleva s praporcem v pravé ruce, vnitřní obodek perličkový, HINDRICH.

Rv.: poprsí světce s kopím doprava, vnitřní obodek perličkový, VVENCEZLAVS+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 33, č. 491; *Šmerda 1996*, s. 108–109, č. 415; *Videman – Paukert 2009*, s. 337, č. 213.

33. 0,641 g; 15,7 mm (Národní muzeum, inv. č. H5-1946)

Av.: poprsí panovníka doprava, vnitřní obodek perličkový, HINDRICH.

Rv.: polopostava světce čelně s mečem v pravé ruce, vnitřní obodek perličkový, SCSΛENCEZVI+.

Lit.: *Cach 1972*, s. 34, č. 494; *Šmerda 1996*, s. 116–117, č. 465; *Videman – Paukert 2009*, s. 342–343, č. 216.

34. 0,648 g; 15,9 mm (Národní muzeum, inv. č. H5-1945)

Obr. 20a. Čáslav – denáry z nález z roku 1878 (čísla odpovídají katalogu; 1,5:1).

Obr. 20b. Čáslav – denáry z nálezů z roku 1878 (čísla odpovídají katalogu; 1,5:1).

Obr. 20c. Čáslav – denáry z nálezu z roku 1878 (čísla odpovídají katalogu; 1,5:1).

Příloha

Rukopisný záznam E. Mikše o nálezu denárů z Čáslavi z roku 1878.⁶¹

[I]

Mai 1878

Fundort: Stadt Čáslau in Böhmen

Münzen der böhmischen Herzoge

Břetislav II 1092–1100.

Bořivoi II 1100–1107.

Svatopluk 1107–1109.

Otto 1107. † 1126. (der Schwarze)

Wladislav I. 1110–1125.

Ulrich von Brünn? 1097–1115.

[II]

60 As gleich einem dukat.

Fundort: Kreisstadt Čáslau in Böhmen. Mai 1878.

Bei Bearbeitung eines Feldes nächst der Stadt Čáslau wurde ein Thongefäß ausgeackert, etwa 360 Silberdenare nachfolgender Herzoge von Böhmen enthaltend:

Herzog Břetislaus II vom Jahre 1092 bis 1100.

I Avers & Revers genau wie Památky archaeol. Taf. XXI Nr. 23. [Cach č. 390]

1 Stk á 10 as

II „ „ „ „ d . d . „ „ Nr. 24. [Cach č. 389]

1 Stk a 10 as

Herzog Bořivoi II v. J. 1100–1107.

III Denar, siehe Památky archaeol. Taf. XXI Nr. 30. [Cach č. 413] 1 Stk a 14 as.

Herzog Svatopluk v. J. 1107–1109.

IV Denar, siehe Památky archaeol. Taf XXIII Nr 6. [Cach č. 460]

V. „ „ „ „ d „ Nr 10. [Cach č. 461]

Herzog Otto vom Jahre 1107.

VI denar, Av: eine verunstaltete Menschenfigur von vorne, innerhalb einem Perlenringe.

Umschrift: +SCS WENCEZLAI (siehe Památky arch. Taf. XIX Nr. 42.

Rev: Im Perlenringe der Kopf des Herzogs von der rechten Seite über einem Gerüste.

⁶¹ Mikš b. r.

Umsch: OTTO DVX+ (siehe Památky arch Taf. ~~XIX~~ XXXI Nr 22. N 3.) [Cach č. 473] 2 Stk á 13 as.

Herzog Wladislaus I v. J. 1110–1125.

VII denar, siehe Památky arch. Taf XXIII Nr. 15. [Cach č. 535] 5 Stk á 12 as

VIII „ „ „ „ „ „ „ 20. [Cach č. 536] 4 „ a 12 as

IX „ „ „ „ „ „ „ 22. [Cach č. 534] 10 „ a 12 bis 13 as

X „ „ „ „ „ „ „ 28. [Cach č. 541] 10 Stk á 13 bis 14 as.

[III]

XI denar, siehe Památky arch. Taf XXIII Nr 27, [Cach č. 538] hat jedoch SCS WENCEZLAWS.

15 Stk á 16 As

10 „ á 12 bis 13 as

3 „ a 8 bis 9 as.

XII denar Av: wie Památky arch Taf XXIII Nr. 27 [Cach č. 539] hält jedoch in der Rechten anstatt der Fahne ein Schwert.

Rev: wie bei Nr. XI, das Brustbild aber von der rechten Seite

30 Stk á 11 bis 12 as

10 „ á 8 as.

XIII denar wie Nr. XII [Cach č. 539] jedoch ohne dem + über den zum Gebethe erhobenen Händen

10 Stk a 10 bis 11 as.

XIII denar, wie Nr. XII [Cach č 539] nur erscheint an beiden Seiten des Brustbildes des Herzog, und zwar über den Achseln je ein >

1 Stk á 10 as.

XV denar genau wie vor [Cach č. 539], nur erscheint hinter dem Kopfe des Heiligen ein Punkt. die Umschrift lautet Wladizlaus oder auch Waldizlaus

3 Stk á 12 as

100 „ á 7 bis 8 as.

4 „ á 6 as

XVI denar, Av: Innerhalb eines Perlenringes das Brustbild des Hlg. Wenzl von vorne in der Rechten ein offenes Buch, in der Linken ein Kreuz in die Höhe haltend.

Umsch: SCS WENCEZLAWS+

Rev: der Herzog mit Schwert und Schild bewaffnet bekämpft einen ihn angreifenden Löwen. Hinter dem Herzoge erscheint eine aufrechtstehende Blume

Umsch: DVX WLADIZLAWS+

Památky arch Taf XXV Nr 10 [Cach č. 540]

4 Stk á 15–16 as

10 „ á 11 as

XVII Avers & Revers wie vor [Cach č. 540], nur erscheint über und unter dem offenen Buche des Heiligen je ein Punkt.

5 Stk á 16 as

30 „ á 13 bis 14 as

10 „ a 11 as

XVIII denar, Av: In einem Perlenkreise der Hlg Wenzl zu Pferd von der linken Seite, hält mit der Rechten eine Kugel vor sich. Umsch: SCS WENCEZLAVS+.

Rev: Im Perlenringe das Brustbild en face, beide Hände zu Segen erhoben, worüber je ein Stern

Umsch: DVX WLADIZLAVS+

Pamatky arch: Tafl XXV Nr 8. [Cach č. 542]

10 Stk á 12–13 as

[IV]

XVIII denar, Av: Im Perlenkreise das mit dem Herzogshute bedeckte Brustbild des Heiligen en face in der Rechten eine Lanze, in der Linken ein offenes Buch in die Höhe haltend. Umsch: SCS WENCEZLAVS+

Rev: der am Throne sitzende Herzog von der linken Seite schultert mit der linken Hand ein langes Schwert und segnet mit der Rechten einen vor ihm knienden Menschen.

Umschr: DVX WLADIZLAVS+

Pamatky Tafl XXV Nr 9 [Cach č. 543]

5 Stk á 16 as

5 „ á 14

2 „ á 12

XX denar, Av: Im Perlenkreise zwei Brustbilder von vorne wovon Ersteres einen Kelch in der Linken, Letzteres ein langes Kreuz in der Rechten hält. Umsch: SCS WENCEZLAVS+

Rev: Im Perlenringe das nach vorne gekehrte Brustbild des Herzog mit dem Schilde in der Linken, mit der Rechten das Schwert zum Hiebe erhoben.

Umsch: DVX WLADIZLAVS+

5 Stk á 12 as.

Pamatky arch Tafl XXV Nr. 7. [Cach č. 544]

Unbestimte Herzogsmünzen.

XXI denar, Av: Im Perlenkreise das Brustbild en face mit der Rechten ein kurzes Schwert in die Höhe haltend

Umsch: SCS WENCEZLAVS+

Rev: Im Perlenkreise ein Brustbild von der rechten Seite

Umsch: ...RICH [Cach č. 494]

1 Stk 11 As.

(Scheint Ulrich Herzog von Brünn zu seyn, regierte v 1097–1115.)

XXII denar, Av: Brustbild von der rechten Seite, eine Lanze vor sich haltend.

Umsch: (ähnlich Pamatky arch Taf XXI Nr. 25.)

Pamatky arch T XXV Nr. 1.

Rev: der stehende Herzog von der linken Seite, eine Fahne vor sich haltend. Umsch: ..R..

(ähnlich Památky arch Taf XXII Nr-9)

(Siehe die Abbildung in Památky archaeol TafI XXV Nr. 1. [Cach č. 491] unter Bořivoj) XXIII Ungarischer denar

Prameny

FRB II/2: Emler, J. (ed.) 1875: Fontes rerum Bohemicarum. Tom. II. Pars 2. Praha.

Havlas, J. b. r.: Seznam mincí, odznaků a známek sbírky Matějkovy, př. č. 13520. Městské muzeum a galerie Hořice. Hořice v Podkrkonoší.

Matějka, J. b. r.: Kartotéka numismatické sbírky, př. č. 13522. Městské muzeum a galerie Hořice. Hořice v Podkrkonoší.

MGH SRG NS II: Bretholz, B. (ed.) 1923: Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series. Tomus II. Cosmae Pragensis Chronica Boemorum. Berolini.

Mikš, E. b. r.: Rukopisné záznamy E. Mikše, př. č. 26/1954. Numismatické oddělení Národního muzea. Praha.

Včela Čáslavská 1897: Inventář papírových peněz, akcií, mincí a medailí 1897. Včela Čáslavská, b. č. Městské muzeum Čáslav. Čáslav.

Literatura

Anonym 1878a: Münzenfund. Bohemia 51, č. 140 (22. 5. 1878), s. 6.

Anonym 1878b: Vermischte Nachrichten. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit – Neue Folge 25, č. 6, s. 198–199.

Bobek, J. 1986: Mincovníctví olomouckých biskupů ve středověku. Brno.

Cach, F. 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

Čermák, K. 1880: Archeologická výstava v Čáslavi. Památky archeologické a místopisné 11, s. 421–425.

Červinka, I. L. 1897: Mince a mincovnictví Markrabství moravského. Brno.

Fiala, E. 1891: Beschreibung Böhmischer Münzen und Medaillen. Prag.

Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.

Hanka, V. 1860: Popsání i vyobrazení českých mincí. Památky archeologické a místopisné 4, s. 85–87, 138–139, 184–186.

Hásková, J. 2004: K ikonografii dvou českých denárů. In.: Grossmannová, D. – Štefan, J. T. (ed.): Realita, představa, symbol v numismatické ikonografii. Acta numismatica Bohemiae, Moraviae et Silesiae 8. Ostrava, s. 71–75.

Kupido, F. 1888: Der Rakwitzer Münzenfund. Zeitschrift für Numismatik 16, s. 33–90.

Lukas, J. – Hus, M. 2020: Sbírka českých raně středověkých mincí Západočeského muzea v Plzni. Díl III. České a moravské denáry z 12. a počátku 13. století. Numismatický sborník 34/2, s. 181–252.

Luschin v. Ebengreuth, A. 1886: Der Rakwitzer Münzfund. Numismatische Zeitschrift 18, s. 305–330.

Luschin v. Ebengreuth, A. 1887: Der Rakwitzer Münzfund. Numismatische Zeitschrift 19, s. 175–224.

Luschin v. Ebengreuth, A. 1888: Der Rakwitzer Münzfund. Numismatische Zeitschrift 20, s. 47–74.

- Nálezy II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (10.–12. století). In.: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl. Praha, s. 5–73.*
- Novotný, V. 1913: České dějiny I/2. Od Břetislava I. do Přemysla I. Praha.*
- Radoměřský, P. 1952: Peníze Kosmova věku (1050–1125). Numismatický časopis 21, s. 7–138.*
- Radoměřský, P. 1960: Stříbrný poklad z 12. století z Prahy-Štěpánské ulice. Numismatický sborník 6, s. 61–86.*
- Smolík, J. 1878: Archeologický sbor Musea král. Českého. Památky archeologické a místopisné 11, s. 43–47.*
- Smolík, J. 1879: O nálezech českých mincí. I. Nález denárů v Čáslavi. Památky archeologické a místopisné 11, s. 97–110.*
- Smolík, J. 1886: Nález denárů českých a česko-moravských u Rakvic na Moravě. Památky archeologické a místopisné 13, s. 289–310, 337–360.*
- Smolík, J. 1888: Dodatek k článku: Nález denárů českých a českomoravských u Rakvic na Moravě. Památky archeologické a místopisné 14, s. 273–284.*
- Smolík, J. 1896: Denáry údělných knížat na Moravě (XI. a XII. stol.). Praha.*
- SNS I: Bobek, J. – Halačka, J. – Pošvář, J. – Radoměřský, P. – Sejbal, J.: Katalog moravských ražeb. In: Sejbal, J. (ed.) 1966: Sborník I. numismatického symposia 1964. Brno, s. 193–230.*
- Šmerda, J. 1996: Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.*
- Šůla, J. 1966: Matějkova sbírka denárů a brakteátů v hoříckém museu a jeho zápisy o nálezech v ní. Numismatický sborník 9, s. 291–294.*
- Videman, J. 2009: Denáry z období krize české mince na počátku 12. století z nálezů Kříneč (okr. Nymburk). Numismatický sborník 23 (2008), s. 215–221.*
- Videman, J. 2011: Příspěvek k výskytu moravských denárů v Polabí na počátku 12. století. Numismatické listy 66, s. 51–62.*
- Videman, J. – Paukert, J. 2009: Moravské denáry 11. a 12. století. Kroměříž.*
- Videman, J. – Polanský, L. 2009: Mincovníctví biskupa Jindřicha Zdíka. In: Hrbáčová, J. (ed.): Jindřich Zdík (1126–1150). Olomoucký biskup uprostřed Evropy. Olomouc, s. 178–181.*
- Wihoda, M. 2010: Morava v době knížecí 906–1197. Praha.*

Summary

A Denier Hoard Found in Čáslav (Kutná Hora District) in 1878. From Handwritten Notes by Emanuel Mikš

A contemporary description of a coin hoard of ca 360 pieces found near Čáslav (Kutná Hora District) in 1878 has survived in the handwritten documents from the estate of the Prague collector Emanuel Mikš (1823–1900). The remarks, made not long after the hoard had been found, present the original composition of the find without any later additions by other numismatists. The assemblage consisted of the Bohemian deniers of Břetislav II (1092–1100), Bořivoj II (1100–1107, 1109–1110, 1118–1120); Svatopluk (1107–1109); Vladislav I (1109–1118, 1120–1125), from the period of his first reign; the Moravian deniers of Ota II the Black (1107–1110, 1113–1126) and Václav-Jindřich (1126–1130); and one denier of Coloman, King of Hungary (1095–1116). The presence of rare Moravian deniers of the Cach 491 and 494 types bearing the legends HINDRICH

/ VVENCEZLAVS and HINDRICH / SCS VVENCEZLAI, and struck probably by Václav-Jindřich, the Duke of Olomouc (1126–1130), or Jindřich Zdík, the Bishop of Olomouc (1126–1150), is of extraordinary importance. The analysis of the contemporary written sources and surviving numismatic material gives no clear answer regarding the identity of the issuer of these coins. Thus, the related question of the date of the burying of the hoard also remains unsolved.

PhDr. Jiří Lukas
Brdičkova 1919
155 00 Praha 5
jlukas@volny.cz

Miroslav Janata
Dyjička 4
588 62 Dyjice
mir.janata@seznam.cz